

ZOMER IN POLEN

Het was een superzomer dit jaar, bijna altijd mooi weer, buiten eten, zwemmen in de beek en natuurlijk veel wandelen, maar dan vooral de heuvels in om de schaduw op te zoeken. Ooit zal het imago van Polen toch wel eens veranderen,. Van "een somber land waar het altijd regent, met communistische flatgebouwen, waar je auto wordt gestolen", in "een mooi zonnig vakantieland met oerbossen, bergen, veel voetpaden en de zee, met strand en duinen". En lange mooie zomers en lange koude winters met sneeuw. Maar voorlopig trekt Nemoland nog de pioniers aan, mensen die de vooroordelen trotseren, eigenlijk alleen omdat ze wel eens willen zien hoe Nemo zich daar staande houdt en om te wandelen. En al ze eenmaal geweest zijn komen ze ook wel weer terug. En die pioniers passen juist heel goed op Nemoland, ze houden meestal ook wel van een klus. Er moet altijd wel een boom omgehakt of een perceel gemaaid of een vloertje gelegd of fruit geplukt, jam gemaakt, bloemen geplukt, hout gesprokkeld voor het kampvuur of de broodoven. Dus Nemoland trekt de juiste mensen aan en daarom is het er altijd zo geweldig om te zijn, mee te klussen, te wandelen, te baden in de waterval van de beek. Net vakantie.

Mathilde

10 JAAR NEMOLAND POLEN

WAAR DENK JE AAN ALS JE NEMOLAND POLEN ZEGT?

De rust, de bomen, het geluid van de beek, wat haast lawaai is in de alles overheersende stilte. De grote roofvogels die cirkelen in de lucht, de reeën, blaffende honden in de verte. Dat het er echt donker is 's nachts en dat je uren omhoog kan kijken naar de ontelbare sterren. De heuvels en de hogere bergen er achter. Het winkeltje van Krystyna, die altijd blij is als je er weer een keer bent en dan met handen en voeten je boodschappen doen bij haar. Het gevoel hebben thuis te komen, de weg weten in de keukenkastjes, een spinnende Tigra en Vlekkie om je benen. Het kampvuur, zelfs als het nog eigenlijk winter is, het bouwen van een leemoventje, het samenkomen in het café, zingen en muziek maken. Rommel opruimen, en bij de volgende keer dat je komt zien dat er nog meer bij gekomen is...klusjes doen, plannen maken. De tekeningen en gedichten in de buitentoiletten, en verrast zijn als je eigen maaksel er nog tussen hangt. Het samen koken, gesprekken met mensen die je eerst helemaal niet kent, en na twee weken je vrienden zijn. Het alles mag, en niets hoeft. Opstaan als het licht wordt en weer vroeg onder de wol. Het niets plannen, en alles van thuis gewoon vergeten. Geen computer en geen tv. Boven op de heuvels heerlijk mijmeren en je afvragen waar je je eigenlijk zo druk om maakt in Nederland.... en het zo jammer vinden dat je dat gevoel thuis niet meer vast kunt houden, dus maar snel weer een volgende bezoek aan Polen plannen. Zwemmen in de ijskoude beek, bloemen en vlinders in het veld, diep wegzakken in de vers gevallen sneeuw. Met hout sjouwen, hakken, zagen en de kachel aanmaken. Jonge hondjes, jonge katjes en de verleiding niet kunnen weerstaan er een mee naar huis te nemen. Brood en taarten bakken. Eten bij boer Adam, eten bij Marcin en kijken in zijn glas in lood atelier. Wandelen door de bossen en bergen, modder aan je schoenen. In de herfst de overweldigende herfstkleuren en wandelen door een regen van bladeren. Het buiten zijn. In de winter de glinsterende kristallen op de sneeuw in de vroege ochtendzon. Genieten van de zon met je dikke jas aan tegen een muurtje.

Een echt Pools Kerstdiner bij boer Gibes, en op 31 december om middernacht met elkaar in een kring om een kampvuur staan en zo het nieuwe jaar ingaan. Een specht horen en daar naar blijven luisteren, een groep reeën zien grazen en blijven kijken tot ze weer weg zijn. Felix die met je mee gaat wandelen, in de zomer de geit op stal zetten met alle kinderen. Een eigen berkenbos voor de kinderen, waar geen grote mensen mogen komen! De mooie hutten die daar gebouwd worden. Helemaal alleen op een open plek in het bos een liedje zingen. Je schoenen laten drogen bij de houtkachel. Als er geen brug meer is, dan maar door de beek gaan. De leuke ronde theezakjes, de elastiekjes om de knopjes van de keukenkastjes, de zuchten van Peter als er weer een probleem is....(wat overigens altijd weer goed komt!). De elektriciteit die weer eens uitvalt, dus maar weer kaarsjes aan. Het met veel mensen gewezen kled in het café zien hangen. De wind die de sneeuw hoog opjaagt, een dag later naar huis moeten, omdat je niet meer door de sneeuw kunt....De pruimen die elk jaar weer tot jam verwerkt worden, de peren die in grote getale vallen, dille uit eigen tuin. De bietensalade, zurek, en pierogi. Het ontbreken van auto's. De geest van Aga en Rübezah. Vioolklanken uit het café, treksakmuziek van Mathilde en Machiel. Het fluiten van de vogels als de zon opkomt, de vroege nevels tussen de heuvels. Bijna 1000 kilometer rijden en dit hier allemaal voor over hebben. Zo kan ik nog wel bladzijden lang doorgaan, en ik heb nog echt niet alles genoemd. Ik denk niet dat ik hier een stukje over kan schrijven, je moet er zelf maar heen gaan....

Marian Kobus

HET MOOIE VAN NEMOLAND

De stukjes die we in het gastenboek schrijven - meestal een half uur voor vertrek doen Nemoland geen recht. In het boek dat op de bar van het Joppe ligt schreef Tijn (10 jaar) dit jaar geloof ik: 'Nemoland het is fantastisch en ik ga nu naar huis omdat ik het zo fantastisch vind.' Beetje raar. Wij -Astrid, Klaas, Dobber, Tijn en Geeke - hebben Nemoland bezocht in 2007 en dit jaar weer. Vorig jaar hebben we ook bijna niks in het boek geschreven. Ik had dit jaar in het boek ook nog Ton en Hans en Nico willen noemen, met wie we zo een fijne tijd hadden, maar ze hadden even goed Dick, Tom of Harry kunnen heten, maar die waren er niet. Het was gewoon een lekker slap stukje dat we genoten hadden. We hebben ervaren dat het altijd een bijzondere club mensen is, die elkaar ontmoet. Aan het kampvuur en tijdens de wandelingen wordt er nou ook weer niet zoveel gepraat en dan toch ook wel weer veel gezegd. Het zijn geen oeverloze verhalen want vaak ben je in de avond ook een beetje moe. Jeanet van Edo, zei me een keer dat tijdens een vakantie op Nemoland je kunt leren dat door iets te doen je op een bepaalde manier ook uitrust. Alleen dan heel bewust. Iets doen wat goed is voor jezelf of goed is voor Nemo. Zo is het mooi om vanaf de mooiste plaats op de camping, bovenaan naast de kinderboomhut, een beetje rond te kijken. De mensen bezig te zien. Vaak om te beginnen met Peter die in de ochtend even het terrein afloopt om mee te delen dat er weer iets aan het activiteitenprogramma is toegevoegd, een interessant logistiek probleem is ontstaan dat een dringende oplossing behoeft, of dat de beleefdheid een geïmproviseerd bezoek gebiedt aan een naburig dorpsfeest. Inclusief wandeling. En dan voel je dat er rondom je allemaal mensen bezig zijn. Ze zitten te schrijven, te lezen, ze lopen met een zaag rond, houden wandelpaden begaanbaar. Peter vroeg me, al op een van de eerste avonden, of ik iets met theater of film wilde doen. Ik doe in het dagelijks leven dingen met film en theater, maar gelukkig draaide Peter de vraag ook terug na een drietal dagen. Ik had meer zin in zagen. En op de Hollandse dag was ik parkeerwacht met Ton en Hans en de Pool Radek. We hadden prachtige oranje hesjes en het mooiste was als een Pool je 5 zloty wilde betalen. In Nemoland is de scheidslijn tussen basale en sacrale werken flinterdun. Je kunt jezelf aan het werk zetten bij de bivak, de dieren, de natuur, de snoei, de bruggenbouw, de zweethut, beweging- en of andere kunstvormen, de schoonmaak, de tipi, de verhalen, film, stenen en stoepen of trappen, spinnenwebben, teken, tekenen, computers, geitenhok of een pingpong project beginnen. Maar met respect voor wat er is en wie er rond je zijn. Het mooie vind ik ook dat ik er aan iets kan werken waar een ander mee verder gaat, of waar ik zelf verder mee kan, op Nemo of elders. Er zijn al vele werken uitgevoerd en toekomstplannen voor Nemo bedacht en ik hoop dat er nog veel meer bij komen. Er is nog ruimte. En als ik het snoeien van bossen een beetje onder de knie heb dan begin ik met iets anders, misschien met theater, of iets met biogas en een heftruck.

Klaas Bolhuis met hulp van Astrid Vlasman

STEEDS OPNIEUW BEGINNEN

'Wat is er veel energie gestoken in de opbouw en instandhouding van terreinen en gebouwen', is toch wel een van de eerste gedachten die dan bij me opkomen.. En toch krijg je elk jaar weer het gevoel dat je overnieuw moet beginnen; want de brug is weggeslagen, de tuinen overwoekerd, muurtjes beginnen om te vallen, het washok staat scheef, de waterleiding lekt, trappen brokkelen af . De klussenlijst die Peter soms rondstuurt beneemt mij wat dat betreft soms de adem. Desondanks en waarschijnlijk zelfs daarom blijven wij terugkomen. Het is wel fijn 'wat te doen te hebben' in je vakantie onder het motto 'inspanning is ontspanning'. Ik persoonlijk erger me er niet aan dat wanneer je het een op orde hebt blijkt dat het ander al wee in elkaar is gestort. Maar ik kan me wel voorstellen dat Peter en Mathilde daar wel eens moe van worden.

Nu wil ik ook niet overdrijven want er zijn echt blijvende dingen gerealiseerd zoals een wc met echt water en een prachtig theatertje en een atelier dat er ook heel netjes uitziet en niet te vergeten een heel erg leuk paviljoentje. Gek genoeg zijn we heel trots op die wc maar ik heb niet gemerkt dat we er in rijen voor staan te wachten; na al die jaren zijn we gehecht geraakt aan de droge toiletten.

Deze zomer deed ik een poging brandnetels en zevenblad uit te trekken en terwijl ik zo bezig was vroeg ik me af of het ware tuinieren er niet uit bestond met de natuur mee te werken in plaats van de natuur te bestrijden? zou dat niet veel minder ergernis en energie kosten? Wie ben ik om te bepalen wat waar moet groeien, waarom willen wij de zaken altijd zo onder controle hebben? Dat hoeft niet te betekenen dat je helemaal niets meer doet maar er is een verschil tussen met de natuur meewerken of de natuur jouw wil opleggen ongeacht welke kant ze opgaat. Deze simpele huis-tuin-en-keuken 'filosofie' gaat misschien ook op voor Nemo in zijn totaliteit. Het vraagt om afstand nemen, kijken wat er gebeurt en je afvragen wat je eigenlijk wil bereiken en wat je kan bereiken gezien de middelen en mogelijkheden die voorhanden zijn.

Jeanet de Jong-Verveer

NEMOLAND in 2008

HOLLANDSE DAG ZONDAG 3-8-2008

Voor de 7e keer organiseerde Nemo de "Hollandse Dag" gevierd, een combinatie van een open dag en dorpsfeest op het terrein van Nemoland. Het was de hele dag stralend zomerweer. Het hele terrein was versierd en feestelijk ingericht. Het atelier was open en mensen konden weven en spinnen. Ook was er een uitgebreide expositie over Nemo, de mijnbouw en de geschiedenis van de streek. En een kleine markt voor lokale producten. Om 2 uur kwamen de eerste gasten. De dorpsvereniging van Barcinek had een autobus gehuurd en kwam met een grote groep. Er kwamen veel mensen uit Jelenia Góra, vrienden en relaties, en opvallend veel Hollanders die in onze regio een huis gekocht hadden. Maar ook onze burens en mensen uit Kopaniec, Chromiec en Mala Kamienica. Totaal zijn er ca. 200 mensen geweest. Wij waren zelf met 40 mensen. Het geheel had de sfeer van een grote picknick. We merkten dat de Hollandse Dag echt een traditie is geworden. Er was een uitgebreid programma. Eerst de middeleeuwse theatergroep uit Kopaniec en daarna de feestelijke opening met een muzikale parade. Achter Sonero (onze gasten Judien en Rieuwert uit Leiden met Zuid-Amerikaanse muziek) liepen alle Hollanders met zelfgemaakte muziekinstrumenten. Daarna opende de burgemeester officieel het feest. De optredens van Sonero waren het hoogtepunt. De Poolse gasten reageerden enthousiast door mee te klappen en te dansen. Mathilde en Machiel traden op met de trekzak/fluit en allerlei Hollandse en Poolse meezingers. De groep van de werkkamp-organisatie SCI voerden een toneelstuk op over de mijnbouwproblematiek. Onze Poolse vriendin Ida Baj kreeg een grote groep enthousiast voor een workshop cirkeldans. Pani Krystyna van het winkeltje organiseerde de bar in ons café. Wij deelden de koffie/thee uit met taart van Gosia Gibes, soep van Marysia, salade van Ola Zych en worst bij het kampvuur. Onze gasten organiseerden kinderspelletjes. Er waren dit jaar erg veel kinderen. Onze gasten en de vrijwilligers hebben erg goed geholpen en iedereen was 's avonds doodop. Bij het kampvuur hebben we met Russische champagne nog lang nagepraat.

VRIJWILLIGERSKAMP SCI (JEDEN SWIAT)

De Poolse tak van de internationale werkkamp-organisatie SCI organiseerde voor de 2e keer een werkkamp bij Nemo. Het was een hele prettige en betrokken groep met jongeren uit Hongarije, Tsjechië, Frankrijk, Nederland, Rusland, Polen en Finland. Net als vorig jaar was Edo uit Groningen er weer als technisch coördinator. Vorig jaar bouwden ze het verhalencentrum (een paviljoen in de vorm van een 'dôme) naast de put. Dit jaar werd het paviljoen afgebouwd met banken en een vloer. Verder hielpen ze actief mee met de Hollandse Dag, het opvoeren van een toneelstuk, het verplaatsen van de tipi en het schoonmaken van het café en het theater. 2 dagen werkten ze in het middeleeuws dorp van Kopaniec.

HET BOERENBEDRIJF VAN JOZEF

Onze buurman Jozef Zaprucki krijgt steeds meer steun bij de opzet van zijn boerenbedrijf. Ook dit jaar heeft hij subsidie gekregen om al zijn land te ontbossen en maaien, inclusief het land van Nemo. Formeel is hij immers de eigenaar van de 32 ha. landbouwgrond van Nemo. Een van onze gasten, Hans Glas (die wij kennen als stagebegeleider van de landbouwhogeschool Larenstein) besloot om samen te gaan werken met Jozef door de aankoop van 10 schapen voor zichzelf en 2 koeien voor Jozef. Ook Nemo wil investeren in de landbouwactiviteiten van Jozef. Hij heeft dringend een nieuwe tractor en een balenpers nodig. Ook moet de voorde en de brug hersteld worden. Ook zouden er meer schapen en geiten, en een paard moeten komen. Verder een productie-eenheid om bijv. kaas, sap en kruidenolie te maken. Nemo wil een nieuwe lening uitschrijven voor deze investeringen. De combinatie van agrotourisme en een kleinschalig ecologisch boerenbedrijf is heel aantrekkelijk in deze regio. Bovendien wordt daardoor de grond van Nemo op een ecologische manier beheerd.

DE GEITEN ZIJN TERUG

Ryszard Zych heeft vorig jaar op het Nemo-terrein onder het theater een omheining gemaakt voor de geitenweide. Dit jaar heeft hij een geitenschuur getimmerd. Vorige week heeft Jozef zijn geiten hier gebracht (4 geiten en een bok). En we kregen een geit van Ryszard. Geiten zijn hele sociale dieren, en het is meteen veel levendiger op Nemoland. Ze zijn inmiddels 4x ontsnapt, maar ze kwamen altijd terug.

VEEL ACTIEVE GASTEN

Dit jaar waren opvallend veel gasten die graag wilden klussen. Er is een nieuwe trap naar de geitenweide gemaakt, de kelderingang van het café is opgemetseld, alle caravans hebben vaste tafels gekregen, het bord bij de weg is vernieuwd, de trapleuningen zijn uitgebreid, de kinderhut in de boomgaard is verstevigd en uitgebreid, er is een nieuwe computer samengesteld uit oude onderdelen, in het woonhuis is een kluis geïnstalleerd, alle bloementuinen zijn schoongemaakt, de werkplaats is geordend, de zichttas bij het woonhuis is vrijgemaakt, de takkenrillen zijn opgehoogd en een kunstenaar heeft bij de ingang een prachtig schilderij gemaakt met een nieuw logo. Het atelier is vaak gebruikt voor het vilten spinnen en weven. En ook de leemoven van Ko is opnieuw uitgetprobeerd. De kinderen hebben een toneelstuk opgevoerd over Aga en Rubezahl. Er was veel animo voor een presentatie over Nemo en de geschiedenis van de streek, met daarbij de vertoning van de Nemo-film van Jan Stap.

KORT ZOMERSEIZOEN

Dit jaar was het gastenseizoen vrij kort. Tussen ca. 7 juli en 10 aug. zijn gemiddeld 25 mensen per nacht geweest. Daarbij waren ook een aantal niet betalende gasten (de muzikanten en een paar vrijwilligers). Er waren veel gezinnen met kinderen. Een aantal voor de 2e keer. We hebben 4x het verhalenprogramma gepresenteerd. Verder hebben we begeleid wandelingen georganiseerd. Het animo om bij boeren te eten loopt iets terug omdat de zloty steeds duurder wordt. Een maaltijd kost dan ca. 10 euro en met een aantal kinderen kan dat duur worden. Over het algemeen loopt het aantal gasten terug, maar neemt de betrokkenheid en participatie toe. Volgend jaar moeten we veel meer gaan doen aan werving, en daarbij ook duidelijker aangeven wat de mogelijkheden voor participatie zijn. Want het blijkt dat gasten juist de verschillende vormen van participatie (begeleide wandelingen, eten bij de boer, klussen/vrijwilligerswerk, ambachten) het leukst vinden.

BIVAK

Eindelijk is nu ook de bivak van start gegaan. Eerst is een nieuwe hut gebouwd met ruimte voor 5 slaappleatsen. En daarna werd een bivak georganiseerd door de 4 pubers. Zij bleven er 2 nachten en waren geheel zelfvoorzienend (op basis van een boodschappenlijst die ze achterlaten).

BLOKHUT OPGEKNAPT

Net voordat de eerste gasten kwamen was Ryszard Zych klaar met de blokhut. Hij heeft het dak helemaal geïsoleerd en een (slaap)zolder ingebouwd.

PLEEGGEZIN

Het gezin van Peter en Mathilde is inmiddels uitgebreid met 3 ouderloze tieners en bestaat nu uit 6 personen. Hetgeen erg gezellig was.

ACTIEVE BEHEERDER

Vanaf mei tot begin juli zijn Ton en Nel Nierop hier beheerder geweest. Nog nooit is er zo systematisch gras gemaaid als dit jaar. Ton heeft ongelofelijk hard gewerkt. Hij heeft ook een groep Belgische scouts begeleid die alle banken, de blokhut en ander houtwerk hebben gebeitst. Hij bleek ook met Nel te beschikken over een repertoire aan kamplieden. Ton is heel praktisch en heeft de klussenlijst aanzienlijk uitgebreid. Hij wil dit najaar weer terugkomen. Nemo is dan ook erg blij met zijn inzet. Ton en Nel komen half september en blijven dan tot het voorjaar, behalve de periode tussen half december en half januari. Dan komen Gert Jan en Marian Kobus hier een maand wonen. Zij bereiden dan alvast de oud/nieuwweek voor die Nemo organiseert. Mirka, de dochter van Krystyna van het winkeltje, zorgt voor het financiële beheer.

PLANNEN VOOR VOLGEND JAAR

Nu al wordt er gebrainstormd over de plannen voor volgend jaar. We hebben dit jubileumjaar (20 jaar Nemo en 10 jaar Nemoland Polen) ervoor uitgetrokken om na te denken over de toekomst van Nemo. In Nederland biedt het nieuwe centrum in het de Schooltuinen veel nieuwe mogelijkheden. Voor Nemoland willen we voor 2009 nieuwe concepten en activiteiten ontwikkelen. De voorzieningen (theater, atelier, verhalencentrum, groepsruimte enz.) zijn nu voor het eerst op orde, en er moet een kostendekkende exploitatie komen voor nieuwe doelgroepen met bijv. workshops en sociaal/ culturele activiteiten. Natuurlijk behouden we ook het huidige concept van 'natuurcamping' met betrokken en actieve gasten. Een aantal gasten boden aan om Nemo daarbij te helpen. Bijvoorbeeld bij het opzetten van een nieuwe website of het vinden van (zakelijke) partners. Daarom willen we ook snel de financiële en juridische basis versterken en de relatie met de investeerders (certificaathouders) verhelderen.

SAMENWERKING MET NATIONAAL PARK KARKONOSZE (REUZENBERGTE)

Eén van de gasten op de Hollandse Dag was Andrzej Raj, directeur van het Nationaal Park Karkonosze. Dit jaar is de opening geweest van een educatief centrum in het park. We hebben afgesproken dat we gezamenlijk projecten gaan opzetten voor Poolse en buitenlandse jongeren gericht op natuureducatie, wandelen en culturele activiteiten.

SAMENWERKING MET KOLEGIUM KARKONOSZE (HOGESCHOOL VAN JELENIA GÓRA)

In een gesprek met prof. Tomasz Winnicki, conrector van de Hogeschool van Jelenia Góra hebben we de mogelijkheden onderzocht voor samenwerkingsprojecten. Wij zijn uitgenodigd om op de conferentie die in oktober ter gelegenheid van het 10 jarig bestaan van de hogeschool wordt georganiseerd een workshop te presenteren over Nemoland, het Nemoconcept en het legendenproject. Wij presenteren dan ook het product van een samenwerkingsproject van de hogeschool en Nemo; nl. een engelstalige publicatie met interviews van Poolse studenten met hun grootmoeder over de roerige tijd van de gedwongen migraties. Wij zullen de workshop ook gebruiken om nieuwe projecten voor te stellen.

SAMENWERKING MET DE GEMEENTE STARA KAMIENICA

Nemo heeft afgesproken met Adam Spolnik (coördinator toerisme van de gemeente) en Zofia Swiatek (gemeentesecretaris) dat we dit najaar een aantal voorstellen ontwikkelen om de promotie voor ons gedeelte van de gemeente Stara Kamienica beter op te zetten. We willen een website met een boekingssysteem opzetten, en ook folders gaan uitgeven. Ook gaan we thema-wandelroutes uitzetten (gekoppeld aan verhalen/legenden) en wandelevenementen organiseren.

P.S.

WANDELEN EN VILTEN IN NEMOLAND POLEN

Ontbijten onder de bomen bij de zang van de wiewaai, kunstwerken creëren met schapenwol en zeep, wandelen over heuvels, door bossen en langs beken en eten bij Poolse boeren of kunstenaars.

Betoverend

Op een afstand van 900 km asphalt ligt de betoverende wereld van Nemoland in Zuid Polen. Wij met zijn negenen, onder leiding van Erica en Mathilde, waren er de eerste week van juni. Ja betoverend, over bergen en dalen het frisse, gave groen van bomen en struiken. De rossige gloed van bloeiend gras, gespikkeld met het geel en blauw of roze van wilde bloemen. Het wit van uitgestrekte velden fluitenkruid. De donkere geheimzinnige bossen waar de wind zingt in de toppen van de bomen. Het kwetteren en fluiten van vogels en het ruisen van de snel stromende beek. Elke dag zon, de hele dag buiten, eten, viltten, wandelen of zomaar ergens zijn.

Er is ruimte genoeg in Nemoland, 32 hectaren bergen, weiden en bossen. Het bewoonde gedeelte ligt tegen een heuvel. Beneden "het Café", waar we elkaar ontmoeten en eten. Daarnaast de douches en toiletten, een studio voor workshops, het gebouw met de slaatzolder en het theater en de blokhut. Op hoger gelegen velden kunnen tenten staan en is het verhalencentrum in aanbouw. Stenen treden voeren naar het woonhuis en nog hoger naar de top van de heuvel, waar vier caravans staan aan de rand van een bloeiende wei. Helemaal beneden stroomt de heldere beek die in de winter verandert in een wilde waterval.

Wol en zeep

Elke ochtend na het ontbijt staat een workshop viltten op het programma onder leiding van Erica. Stap voor stap leert zij ons de mogelijkheden van het viltten kennen. We beginnen met de ongewassen ruwe wol van schapen uit de omgeving. De wol wordt eerst gekaart, als het ware gekamd, daarna in plukjes in verschillende lagen over en op elkaar gelegd in patronen van lichte en donkere wol. Dan begint het bewerken met warm zeepsop. Wrijven en nog eens wrijven, eindelijk rollen, slaan en gooien met het werkstuk. We doen dat op tafels buiten. De wol krimpt en klit aan elkaar. Hoe langer de behandeling, hoe mooier het vilt wordt. Tenslotte dalen we af naar de beek. De snelle koele stroom heeft de zeep en het vuil er zo uit gespoeld. Het werkstuk is af, in dit geval een viltten zitmatje. Iedere dag zet Erica ons aan een nieuwe creatie met een, voor beginners zoals ik, nieuwe techniek. Bijvoorbeeld de gesloten holle vorm om een hoed of tas te maken. We leren dik of flinterdun viltten met Merino wol in de prachtigste kleuren. We verwerken kant, organza of ander materiaal in de wol. De effecten zijn wonderbaarlijk en het resultaat is altijd een verrassing.

Over bergen en dalen

In de middag gaan we wandelen. Mathilde of Erica nemen iedere keer een andere route die eindigt bij de boer of kunstenaar waar we gaan eten: de vrouwen koken.

Zij verwennen ons met de heerlijkste Poolse gerechten, soep, verschillende gekruide aardappel-, vlees- en groenten gerechten en gebak toe. Met handen en voeten proberen we hen duidelijk te maken hoe goed het ons gesmaakt heeft. In het Pools komen we niet verder dan podzie kowanie (dankjewel).

De wandelingen duren zo'n drie uren. Het pad gaat over heuvels, en door bossen, langs dorpjes en velden. Soms moet Mathilde het pad zoeken door hoog opgeschoten wilde planten waaronder brandnetels, prettig als je een lange broek aan hebt. De heuvels stijgen vriendelijk, het klimmen is niet zwaar. Boven kijken we uit over de groene bergen en dalen met in de verte het blauwe Reuzengebergte. Hoog in de lucht klinken de trillers van leeuweriken. De bossen zijn donker en geheimzinnig. Groen mos, als dik fluweel, bedekt de bodem. Wortels wringen zich in de grond en takken kronkelen omhoog. Op de stammen glinsteren oranje en gele plekken. Het ruist en het kraakt en het zucht. Een beek springt over stenen. Hier zou Rubezahl kunnen wonen, de bosgeest uit de verhalen van de streek. Hij kan allerlei gedaanten aannemen zoals die van donder en bliksem of vurige vlammen. De mensen zijn bang voor hem want hij lokt, als baardige man, wandelaars diep het bos in waar ze voor altijd verdwijnen. De mythe vertelt dat hij de mooie Aga begeert maar als zij zijn werkelijke aard leert kennen weet zij te ontvluchten.

Eén dag brengt Mathilde ons naar het Reuzengebergte, een half uurtje rijden met de bus. We verheugen ons op een flinke klim in ruig gebied in het Karkonoskipark Narodowy. De lift stijgt vrij stijl langs de toppen van dennenbomen, het uitzicht is adembenemend. Maar de klim is zelden zwaar en de paden zelden ruig, het valt mij een beetje tegen. We dalen af langs een geplaveide weg naar de waterval. Het water stort donderend omlaag van rots top rots, een schitterend gezicht. Het pad gaat verder door het bos en over beken terug naar de bus. Het was een bijzondere wandeling.

Tentoonstelling

De laatste ochtend besteden we aan het opruimen en schoonmaken. 's Middags richten we buiten een tentoonstelling in van onze viltwerkstukken. Op tafels onder de bomen zetten we frisdrank, koffie, thee, gebak en hapjes klaar. Mathilde heeft de boeren en kunstenaar met hun vrouwen en nog wat mensen uitgenodigd. Ze komen allemaal en Erica geeft uitleg over het viltten in het Engels en soms vertaald in het Pools door Mathilde.

Het was een heel bijzondere vakantie en ik vraag me direct al af: "volgend jaar weer?" De combinatie van creatief bezig zijn en wandelen in die weelderige omgeving is me heel goed bevallen.

Elise Heyligers juni 2008

NIEUWE PARTICIPANTEN GEZOCHT VOOR NEMOLAND POLEN!

In de afgelopen 10 jaar heeft Nemo vanuit Nemoland veel geïnvesteerd in het opzetten van lokale Poolse netwerken die betrokken zijn bij dorpsstoerisme, de activiteiten van de dorpsverenigingen en nieuwe agrarische bedrijvigheid. Het is daarom aantrekkelijk voor nieuwe participanten en investeerders om gebruik te maken van de netwerken en diensten van Nemo. De ervaring van Nemo is dat eventuele participanten (boeren, investeerders, ondernemers) vaak individualisten zijn, zich onvoldoende kunnen inleven in Poolse omstandigheden/psyche, veel moeite hebben belangen te bundelen in samenwerkingsverbanden en soms vooroordelen hebben over de Nemo-filosofie. Aan de andere kant heeft Nemo gemerkt dat in Nederland een nieuwe generatie pioniers ontstaat die bereid is meer risico te nemen bij het opzetten van alternatieve (ecologische) bedrijvigheid. Ook bij ouderen (de vergrijzende geboortegolf) zijn veel mensen die bereid zijn te investeren in projecten die niet passen in de reguliere landbouw en toerisme-industrie. Nemo is ervan overtuigd dat de combinatie van kleinschalige landbouw/veeteelt/tuinbouw, verwerking tot streekproducten, zorgboerderij en specifieke vormen van dorps/agrotoerisme uitermate kansrijk is door de combinatie van de initiatieven van Josef Zaprucki en Nemo. Maar beide projecten dienen versterkt en ontwikkeld te worden door nieuwe investeringen, nieuwe ondernemers/participanten, een zakelijker opzet en een verantwoord bedrijfsplan. Komend najaar wil Nemo deze ideeën een praktische vorm geven door een fonds op te zetten om te investeren in agrarische bedrijvigheid in samenwerking met Josef Zaprucki. Daarom zoekt Nemo participanten die certificaten willen kopen voor 500 euro per stuk. Meer informatie: Peter Spruijt, tel. 020-6238184, peter@pz.nl

ALLE WEEKENDS EN WEKEN IN NAJAAR 2008 EN VOORJAAR 2009

Herfstweek Nemoland Polen	18 - 26 okt	9 dagen	€ 300
Weekend Achterhoek Meddo	8 - 9 nov	2 dagen	€ 89
Oud/Nieuwweek Nemoland Polen	26 dec - 3 jan	9 dagen	
Oud/Nieuwweek Wijlre	28 dec - 2 jan	6 dagen	€ 215
Oud/Nieuwweek Overijssel	28 dec - 2 jan	6 dagen	€ 215
Weekend Achterhoek Bredevoort	21 mrt - 22 mrt	2 dagen	€ 89
Lenteweek Nemoland Polen	25 april - 4 mei	8 dagen	
Hemelvaartweekend Drenthe	21 - 24 mei	4 dagen	€ 125
Pinksterweekend Ardennen	29 mei - 1 juni	4 dagen	€ 145

Wandelweek Nemoland**Najaar in Pools Reuzen/Isergebergte**

za 18 - 26 okt 2008

Met de trein, Nemobus of met eigen vervoer. Wandelen en meehelpen in de tuin of gewoon een weekje lekker uitrusten en genieten van de prachtige omgeving. Eten bij boeren in de buurt. Reissom afhankelijk van slaapplaats en vol pension of zelf koken. Het najaar is de mooiste tijd om Polen te bezoeken. Je beleeft het begin van de herfst op een manier die in Nederland niet kan. In de bergen ligt al sneeuw, maar in de zon is het zeer aangenaam.

Korte Weekends Achterhoek**Woold en Huppel** za 8 - zo 9 november 2008**Bredevoort** za 21 - 22 maart 2009

2 dagen wandelen door de prachtige natuur rondom Winterswijk. In november naar de buurtschappen Henxel en Huppel. Ongerept platteland, met veel zandpaden en graspaden langs beekjes. En door het Woold, ten zuiden van Winterswijk met bossen, beken, zandpaden en kleine landbouwpercelen, op de grens met Duitsland. In het lenteweekend gaan we ook naar de boekenmarkt in het boekenstadje Bredevoort en wandelen we rondom Meddo en het Woold. Begeleiding: Mathilde Andriessen
Overnachting in hotel (2-persoons kamers, 1 pp kamer € 20 extra) met groot binnenzwembad. Vlakbij de Duitse grens. Ledenprijs € 89 inclusief vervoer, wandelroutes, uitgebreid ontbijt en lunchpakket. Exclusief: lunchpakket 1e dag, warme maaltijden, consumpties

Hemelvaartweekend Gasselte/Drente

do 21 - zo 24 mei 2009 4 dagen

Ledenprijs: € 125; Inclusief: 3 overnachtingen, alle maaltijden, wandelroutes en begeleiding

Pinksterweekend Belgische Ardennen,

Coo Stavelot vr 29 mei - ma 1 juni 2009 4 dagen

Ledenprijs: € 145,- Inclusief 3 overnachtingen, alle maaltijden, wandelroutes en begeleiding.

Lang weekend Schiermonnikoog

Vr 26 - zo 28 juni 2009 3 dagen

Wandelen en natuurexcursies met biologe
Ledenprijs: : € 95 Inclusief: 2 overnachtingen, maaltijden, wandelroutes en excursies, begeleiding.

KEUZE UIT 3 OUD/NIEUWWEKEN**DEC 2008 / JAN 2009!****Oud/Nieuwweek in Wijlre (Zuid Limburg)**

28 dec - 2 jan 2009 - 6 dagen.

Voor de 16e keer wandelen we met Oud/Nieuw in Zuid Limburg, een gouden formule door de prachtige wandelingen en de gezelligheid van lange avonden. Naast elke kerk een kroeg! Elke dag wandelingen van 20 km of korter, op onverharde paden. Wandelen langs Geul, Gulp en de Eyserbeek. Over de Vaalserberg en naar het Drielandenpunt. Kastelen en kloosters. Heuvels, bossen, holle wegen en beken. Kerkepaden en wegwakruisen. Bezoek aan het klooster van Gerardus in Wittem. Overnachten in een ruime kampeerboerderij aan de rand van het dorp. Ledenprijs € 215 inclusief: 5 overnachtingen, begeleiding, alle maaltijden. Exclusief: vervoer.

Oud/Nieuwweek in Salland

28 dec - 2 jan 2009 - 6 dagen

Dit jaar geen Eifel of Ardennen, maar de heuvels in Oost Nederland. Een leuke accommodatie hebben we gevonden bij Hellendoorn, op de Sallandse Heuvelrug, bij de Sprengenberg en de Holterberg. Uitgebreide bossen en een prachtig coulissenlandschap. De accommodatie is riant en heeft meerdere kamers. Ledenprijs: € 215 inclusief: 5 overnachtingen, begeleiding, alle maaltijden. Exclusief: vervoer.

Oud-Nieuw in Nemoland Polen

26 dec - 3 jan 2009 - 9 dagen.

Voor de 4e keer gaan we dit jaar met Oud/Nieuw naar Nemoland! Je krijgt er een onvergetelijke jaarwisseling, op z'n Pools! We gaan veel muziek maken en reken maar dat het eten bijzonder wordt. Als het weer het toelaat is het ook mogelijk om een 2-daagse wandeltocht door het Reuzengebergte te maken. Maar zeker zullen we veel wandelen in het Isergebergte en door het landschap rondom Nemoland (geen sneeuwgarantie). We willen vooraf bij elkaar te komen en de reis samen voorbereiden. Het aantal deelnemers is beperkt omdat er in de winter beperkte huisvesting is. Ledenprijs afhankelijk van soort verblijf: vraag offerte.